

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2024-2025

**Pohjois-Pohjanmaan ehkäisevän
päihdetyön suunnitelma 2024-2025**

Hyvinvointisuunnitelman liite

Sisällys

1. Johdanto

- Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelma
- Ehkäisevän päihdetyön nykytilanne Pohjois-Pohjanmaan kunnissa ja hyvinvointialueella
- Mitä tiedämme Pohjois-Pohjanmaan asukkaiden päihteiden käytöstä ja riippuvuuksista

2. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2024 – 2025

3. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman valmisteluun osallistuneet tahot ja henkilöt

4. Lähteet

Liitteet

1. Ehkäisevän päihdetyön määritelmä
2. Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava lainsäädäntö (kunta, hyvinvointialue, yhteiset tehtävät)
3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa (tilanne keväällä -23)
4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet hyvinvointialueella (tilanne syksyllä -23)
5. Kouluterveyskysely 2023, päihteet ja rahapelaaminen (5.1, 5.2. 5.3)
6. Päihdeindikaattorit, aikuisväestö (Sotkanet) (6.1)
7. THL:n sosiaalihuollon palvelutarvekerroin v. 2020
8. Vinkkejä ja ideoita päihdehaittojen vähentämiseen
9. Esimerkkejä toimivaksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä

Palaute- ja lausuntokierros 7.2.-12.3.2024 : myönteinen palaute ja muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa

Johdanto

- Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä (hytetu). Työn tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Työn tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa. (THL, Mitä ehkäisevä päihdetyö on?)
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) määrittää kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön toteuttamista ja siihen liittyviä vastuita sekä yhteisiä tehtäviä.
- Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen.
- Ehkäisevälle päihdetyölle tulee varata riittävät resurssit. Ilman riittävästi resursoitua yhdyshenkilöä tai koordinaattoria kunnan tai hyvinvointialueen on haastavaa suoriutua lakisääteisistä ehkäisevän päihdetyön tehtävistään. (THL, Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille)
- Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä ja suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa. Aluehallintovirastot myös tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. (Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö)

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat lait, strategia, ohjelmat ja suunnitelma

- [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä \(523/2015\)](#) ja [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta \(549/2022\)](#) ohjaa päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen. Tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä. (kts. seuraava dia)
- [Alkoholilaki \(1102/2017\)](#) sisältää alkoholipitoisten aineiden valmistukseen, tuontiin, myyntiin, markkinointiin ja käyttöön liittyvät säännökset.
- [Tupakkalaki \(549/2016\)](#) tavoitteena (1 §) on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkalaki koskee tupakkatuotteiden lisäksi tupakan vastikkeita, tupakkajäljitelmiä, tupakointivälineitä sekä sähkösavukkeita ja nikotiininesteitä.
- [Huumausainelaki \(373/2008\)](#) ja [Laki huumausainelain muuttamisesta](#) tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen.
- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#), [terveydenhuoltolaki 1326/2010](#) ja [sosiaalihuoltolaki 1301/2014](#) määrittävät myös ehkäisevään päihdetyöhön järjestämistä ja toteuttamista (kts. Seuraava dia).
- [Kansallinen riippuvuus- ja päihdestrategia \(STM 2021\)](#) linjaa Suomessa tehtävää päihde- ja mielenterveystyötä vuoteen 2030 saakka. Ehkäisevän päihdetyön osalta strategia korostaa erityisesti päihde- ja riippuvuusongelmien varhaista tunnistamista sekä vähentämisen ja lopettamisen tukea laajasti eri palveluissa sekä palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä.
- [Ehkäisevän päihdetyön ohjelma \(STM 2021\)](#) tukee kunnissa ja alueilla tehtävää lakisääteistä työtä. Toimintaohjelma nostaa esille mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, laaja-alaista sekä kustannustehokasta ehkäisevää päihdetyötä käytännössä.
- [Hallitusohjelma: Vahva ja välittävä Suomi 16.6.2023](#) tavoitteena on parantaa mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien sote-palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta ja kiinnittää erityistä huomiota ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa. Tavoitteena on kehittää raskaana olevien päihdeitä käyttävien naisten hoitoa ja lisätä raittiuteen tähtäävä vaikuttavaa lääkkeetöntä, toipumisorientoituneen mallin käyttöä sekä luoda kansalliset laatustandardit koulutukseen ja päihdehoitoihin ja seurata päihdehoidon vaikuttavuutta. Tavoitteena on kiinnittää erityistä huomiota nuorten huumeidenkäytön ehkäisyyn ja nuorten huumekuolemien vähentämiseen.
- [Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämissuunnitelma 2023–2025](#) ohjaa palvelujen järjestämiseen liittyvää toimintaa. Tavoitteena on vahvistaa ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluja. Toimintoja uudistamalla vastataan mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kasvavaan palveluiden tarpeeseen. Kumppanuus ja ennaltaehkäisevä työ kuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden yhteistyötahojen kanssa on tärkeää.

Ehkäisevän päihdetyön nykytilanne Pohjois-Pohjanmaan kunnissa ja hyvinvointialueella

- Ehkäisevän päihdetyön toimintakenttä on muuttunut merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Useassa kunnassa ennen uudistusta sosiaali- ja terveydenhuollolla oli vahva vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä. Uudistuksen myötä kunnissa on ollut tarve uudelleen arvioida ja järjestää ehkäisevän päihdetyön vastuita, ja tämä työ on edelleen kesken. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) velvoittaa kunnat organisoimaan ehkäisevän päihdetyön alueellaan ja paikallinen vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä säilyy kunnilla.
- Hyvinvointialue toimii aluetasolla kuntien rinnalla ja tukee kuntia ehkäisevässä päihdetyössä (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022). Hyvinvointialueen vastuulla on sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö, ja sen järjestämisvastuulle kuuluu myös tiedottamisesta, osaamisen vahvistamisesta, toimien yhteensovittamisesta ja asukkaiden osallistamisesta huolehtiminen (Laki ehkäisevästä päihdetyöstä 523/2015; Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7b §). Hyvinvointialueen tasolla johdetaan ehkäisevää päihdetyötä tiedolla, eli seurataan, arvioidaan ja raportoidaan väestön päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja ehkäisevää päihdetyötä sekä suunnitellaan toimia yhteistyössä kumppanien kanssa (Sote-järjestämislaki 612/2021, 7 §). Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella ehkäisevän päihdetyön vastuiden ja toimien valmistelu on käynnistynyt vuoden 2022 kuluessa. Valmistelua on tehty Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –ohjelmarahoituksella.

[Lähde: Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023, linkki lähteelle](#)

Mitä tiedämme Pohjois-Pohjanmaan asukkaiden päihteiden käytöstä ja riippuvuuksista?

Päihteeseen liittyvä myönteinen kehitys

Suurimmalla osalla nuorista, työikäisistä ja eläkeläisistä päihteiden käyttö ei ole ongelmallista, siitä ei aiheudu haittoja eikä heillä ole riippuvuuksia.

Raittiiden nuorten määrä lisääntyy, ja nuoret käyttävät aiempaa vähemmän alkoholia ja tupakoivat entistä vähemmän.

Päihteisiin liittyviä huolenaiheita

Lapset ja lapsiperheet: Osa vanhemmista käyttää alkoholia haitallisella tavalla.

Nuoret: Huumeiden hankkiminen on nuorista helppoa. Nuorten sähkötupakointi on lisääntynyt. Ammattikoululaisista 27,1% käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta. Nuoret nuuskaavat enemmän kuin koko maassa keskimäärin (3,1% - 15,3%). 2,1% - 4,5% nuorista pelaa rahapelejä.

Työikäiset, nuoret aikuiset: 17,1% alkoholinkäyttöön liittyy riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Monelle päihteidenkäyttö aiheuttaa paljon haittaa itselle ja läheisille. Miehet nuuskaavat enemmän kuin maassa keskimäärin (11 %). Nuoria aikuisia joutuu aiempaa enemmän päihteiden vuoksi sairaaloihin ja vuodeosastoille. 4,3 % rahapelaaminen on vähintään kohtalaisen riskin tasolla.

Ikäihmiset: 5,9% alkoholinkäyttöön liittyy riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus, erityisesti miehillä (8,0 %). Alkoholien käyttö vaikuttaa lääkkeiden imeytymiseen ja lisää kaatumisen riskiä. Yksin asuvien päihteisiin liittyvää avuntarvetta ei välttämättä huomata.

Henkilöt, joilla tai joiden läheisellä on pitkäaikainen sairaus, oire tai vamma: Päihteiden lisääntyvä käyttö.

Päihteisiin liittyvät riskitekijät

- Moni nuori voi nykyisin huonosti. Tytöt kokevat ahdistuneisuutta huomattavasti yleisemmin kuin pojat. Nuoria, joilla on suuri riski syrjäytyä, on entistä enemmän (nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai harjoittelussa). Syrjäytymisriskissä olevilla nuorilla on suuri riski päihde- ja peliongelmiille.
- Sosiaalinen media on tehnyt päihteiden välttämisen alaikäisille helpoksi, mikä voi uhata myönteistä kehitystä lasten ja nuorten päihteiden käytössä.
- Tilastojen mukaan joillakin asukasryhmillä voi olla muita asukkaita suurempi riski päihdeongelmille ja riippuvuuksille. Riski on suurempi esimerkiksi asukkailla,
 - joilla on matala koulutustaso
 - jotka ovat työttömiä
 - joilla on jokin tarkkaavaisuuteen tai ylivilkkauteen liittyvä erityinen ominaisuus (joka neljännellä päihdeongelmista kärsivällä on taustalla tällainen erityispiirre).
- Myös raskas elämäntilanne voi lisätä päihteidenkäyttöä (esimerkiksi väsyminen vanhempana tai omaishoitajana)
- Osa kehitysvammaisista henkilöistä muuttaa asumaan yksin ja saa kotiin vähemmän tukea kuin aiemmin. Kehitysvammajärjestöt ovat huomanneet, että tällaisessa tilanteessa kehitysvammaisen henkilön alkoholinkäyttö saattaa lisääntyä.
- Päihteidenkäyttöön liittyvä häpeä saattaa kuitenkin vaikeuttaa avun hakemista.

Lähde: Pohde, [Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikertomus, linkki lähteelle](#) ja [Minun arkeni ja elämäni 2021 –kyselyn raportti 15.5.2022, linkki lähteelle](#), THL [Kouluterveyskysely, linkki lähteelle](#) ja [Suomalaisten rahapelaaminen, linkki lähteelle](#), [Alkoholien ja nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille 2022, linkki lähteelle](#)

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2024-2025

= Hyvinvointialueen Hyte-kertoimeen vaikuttavaa toimintaa

Mitä teemme?	Miten teemme?	Kuka tekee?	Miten arvioidaan?
Vahvistamme ja luomme toimivat ehkäisevän päihdetyön rakenteet	<ul style="list-style-type: none"> Pohteelle nimeämme ehkäisevän päihdetyön sisäisen asiantuntijatiimin Selvitämme mahdollisuutta lisätä resurssia ehkäisevän päihdetyön koordinaatioon Pohteella Kunnat nimeävät ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen (lakisääteinen) Selvitämme kuntien ehkäisevän päihdetyön vastinparit ja resurssit Selvitämme kunnan/kuntien päihdetyön monialaiset työryhmät Tarkennamme MiePäVäki-yhteistyöryhmän ja -verkoston roolit ja tehtävät ehkäisevän päihdetyön osalta Toteutamme Tupakaton sosiaali- ja terveydenhuolto -auditoinnin 	Pohde, kunnat, järjestöt, Aluehallintovirasto	<ul style="list-style-type: none"> Pohteen sisäinen asiantuntijatiimi on nimetty; kyllä/ei Pohteen resurssit; htv Kunnat ovat nimenneet ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen; kyllä/ei Kuntien vastinparit ja resurssit; lukumäärä, työaika ehkäisevälle päihdetyölle Kunnan/kuntien monialaiset työryhmät; lukumäärä, kokoonpano MiePäVäki-yhteistyöryhmän ja -verkoston roolit ja tehtävät on tarkennettu; kokousmuistiot Tupakaton sosiaali- ja terveydenhuolto -auditointi on toteutettu; kyllä/ei
Tunnistamme päihde- ja rahapelaamisen ilmiöitä ja reagoimme ilmiöihin	<ul style="list-style-type: none"> MiePäVäki-verkoston jäsenet viestivät paikallisista / alueellisista päihde- ja rahapelaamisen ilmiöistä ja toimenpiteistä toisilleen Keräämme asukkailta kokemustietoa 	Pohde, kunnat, järjestöt, oppilaitokset, asukkaat ja muut toimijat	<ul style="list-style-type: none"> Ilmiöt; kuvaus ilmiöistä, keskustelut, toimenpiteet esim. ilmiötyöpajat, koulutukset, viestintä Asukkaiden kokemustieto: asukas-/asiakasosallisuus tilaisuudet, päihdetilannekysely, Minun arkeni ja elämäni -kysely
Vahvistamme ja ylläpidämme päättäjien ja ammattilaisten ehkäisevän päihdetyön osaamista eri ikäryhmät ja läheiset sekä riskiryhmät huomioiden	<ul style="list-style-type: none"> Järjestämme ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille väh. 2x/v yhdyshenkilöpäivät Järjestämme koulutusta päättäjille, yhdyshenkilöille ja ammattilaisille Kokoamme ammattilaisille materiaaleja ja työkaluja ehkäisevän päihdetyön tueksi Kirjaamme ehkäisevän päihdetyön osaksi perehdytysohjelmia 	Pohde, kunnat, järjestöt, oppilaitokset, Aluehallintovirasto	<ul style="list-style-type: none"> Yhdyshenkilöpäivät; kpl, osallistujien lukumäärä, palautekyselyt Koulutukset; kpl, osallistujien lukumäärä, palautekyselyt Ammattilaisille on koottu materiaalipankki; kyllä/ei Ehkäisevä päihdetyö on kirjattu perehdytysohjelmiin; kyllä/ei
Tuemme asukkaita päihteettömyydessä ja rahapelaamattomuudessa sekä edistämme puheeksiottoa	<ul style="list-style-type: none"> Käytämme kaikessa ehkäisevässä päihdetyössä vaikuttavia menetelmiä Viestimme haitoista, riskeistä ja niiden ehkäisemisen keinoista eri kohderyhmät huomioiden Kokoamme asukkaille materiaaleja ja itsehoito-ohjelmia sekä digitaalisen neuvonnan ja ajanvarauksen palveluita sähköiselle alustalle Ohjaamme apua ja tukea tarvitsevat tuen ja hoidon piiriin 	Pohde, kunnat, järjestöt, oppilaitokset	<ul style="list-style-type: none"> Ehkäisevän päihdetyön vaikuttavat menetelmät; kuvaus menetelmistä Viestintää on toteutettu viestintäsuunnitelman mukaisesti; kyllä/ei Asukkaille on koottu materiaalit ja palvelut sähköiselle alustalle; kyllä/ei Ohjaus päihdepalveluihin on kuvattu; kyllä/ei
Asukkaat saavat varhaista tukea haitalliseen ja riskitason päihteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen	<ul style="list-style-type: none"> Vakiinnutamme päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksiotto ja mini-interventio –Pohteen mallin sote-palveluissa (teemakuukaudet tammi-, touko- ja syyskuu) Edistämme Pohteen Pilke-toiminnan laajentumista koko Pohteen alueelle (ryhmämuotoista toimintaa iäkkäille päihdekuntoutujille) (tarkentuu myöhemmin) Kehitämme päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartan yhdessä asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa 	Pohde	<ul style="list-style-type: none"> Päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksi otto ja mini-interventio; järjestetyt koulutukset kpl, toteutetut toimenpiteet IHA-koodit IHA 10, 13, 14, 21, 29 ja palautekyselyt Pilke-toiminta; koulutetut ohjaajat, ryhmät kpl, osallistujien lukumäärä Päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartta on kehitetty; kyllä/ei

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman valmisteluun osallistuneet tahot ja henkilöt

- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on valmisteltu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa useissa työpajoissa ja alueellisissa kokouksissa. Toimijat ovat olleet ehkäisevän mielenterveys-, päihde- ja väkivaltatyön verkoston jäseniä (MiePäVäki-verkosto), kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöitä, hyvinvointiyhdyshenkilöitä, kokemus- ja kehittäjäasiakkaita.
- Sirpa Hyyrönmäki, Osallisuus-, yhdyspinta- ja hyvinvointikoordinaattori, Pohde
- Einari Viirretjärvi, projektisuunnittelija, Pohde (vuosi 2023)
- Terttu Piippo, projektisuunnittelija, PPSHP (vuosi 2022)
- Netta Mursu, vastuuyksikköpäällikkö, Pohde
- Elisa Parhiala, vastuuyksikköpäällikkö, Pohde
- Raija Fors, ylitarkastaja, Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto
- Sinikka Korpela, asiantuntija, Ehyt ry

Lähteet

Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023, [linkki lähteelle](#).

Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö, [linkki lähteelle](#).

Ehyt ry, Alkoholit ja nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille. Selvitys nuorten ajatuksista ja suhteutumisesta alkoholi ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille. 2022, [linkki lähteelle](#).

Finlex, Alkoholilaki (1102/2017), [linkki lähteelle](#).

Finlex, Huumausainelaki (549/2016), [linkki lähteelle](#).

Finlex, Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), [linkki lähteelle](#).

Finlex, Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (549/2022), [linkki lähteelle](#).

Finlex, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), [linkki lähteelle](#).

Finlex, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, [linkki lähteelle](#).

Finlex, Terveystuoltolaki 1326/2010, [linkki lähteelle](#).

Finlex, Tupakkalaki (549/2016), [linkki lähteelle](#).

Hallitusohjelma: Vahva ja välittävä Suomi 16.6.2023, [linkki lähteelle](#).

Pohde, Minun arkeni ja elämäni 2021 –kyselyn raportti 15.5.2022, [linkki lähteelle](#).

Pohde, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikertomus, [linkki lähteelle](#).

Pohde, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystuoltuoiden järjestämssuunnitelma 2023–2025, [linkki lähteelle](#).

Stakes, Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit: Työryhmämuistio 25.1.2006, [linkki lähteelle](#).

STM, Ehkäisevä päihdetyö, [linkki lähteelle](#).

STM, Ehkäisevän päihdetyön ohjelma – Väliarviointi ja tehostettavat toimet vuoteen 2025, [linkki lähteelle](#).

STM, Kansallinen päihde- ja riippuvuusstrategia 2021. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030, [linkki lähteelle](#).

THL, Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille, [linkki lähteelle](#).

THL, Kouluterveyskysely, [linkki lähteelle](#).

THL, Mitä ehkäisevä päihdetyö on?, [linkki lähteelle](#).

THL, Suomalaisten rahapelaaminen, [linkki lähteelle](#).

Liite 1. Ehkäisevän päihdetyön määritelmä

- Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia paitsi yksilöiden ja yhteisöjen jokapäiväisessä elämässä niin myös laajemmin yhteiskunnassa.
 - edistämällä päihteettömiä elintapoja
 - ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja
 - lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa.
- Ehkäisevää päihdetyötä on myös perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen päihteisiin liittyvissä kysymyksissä.
- Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa sekä niiden aiheuttamia haittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan
 - päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin
 - päihdehaitoille altistaviin riskitekijöihin
 - päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin
 - päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin.

Lähde: [Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, Stakesin työpapereita 3/2006, linkki lähteelle](#)

Liite 2. Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava lainsäädäntö (kunta, hyvinvointialue, yhteiset tehtävät)

KUNTA

- Kunnilla **säilyi kokonaisvastuu alueensa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä.** (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022.)
- Kunta **huolehtii** edelleen **ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen.**
- Toimielin vastaa siitä, että kunnan EPT on ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) mukaista. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022 toi muutoksen ainoastaan siihen, että **ehkäisevä päihdetyö tulee yhteen sovittaa hyvinvointialueen kanssa.**
- Ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain 612/2021 6§:ssä säädetään kunnalle terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

YHTEISET TEHTÄVÄT

- Hyvinvointialueen ja kunnan EPT- toimielimen tehtävänä on ollut 1.1.2023 alkaen (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022 mukaisesti):
 - Huolehtia päihdeolojen seurannasta alueellaan ja niitä koskevasta tiedotuksesta.**
 - Huolehtia siitä, että päihdehaittojen vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle.**
 - Lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa tehtävissään.**
 - Esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia hallinnossaan, kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa.**
 - huolehtia siitä, että 1-4 kohtien toimet sovitetään yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.**
- Lain 549/2022 6 §:ssä säädetään: **Kunnan ja hyvinvointialueen tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä omilla toimillaan.**
- Ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan myös, mitä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään sote-järjestämislain 612/2021 29§:ssä.
- Ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain 612/2021 §6 ja §7 säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

HYVINVOINTIALUE

- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä niissä tehtävä ehkäisevä päihdetyö siirtyi kunnilta hyvinvointialueelle** (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022)
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022 sisältää hyvinvointialueelle määritellyt tehtävät

Hyvinvointialue:

- tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä** → hyvinvointialueiden työ täydentää kuntien ehkäisevää päihdetyötä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta.
- huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa** → Keskeisiä hyvinvointialueille siirtyviä tehtäviä ovat sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavat **systemaattinen alkoholin riskikäytön, huumeiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä haitallisen rahapelaamisen varhainen tunnistaminen ja mini-interventio sekä tupakasta vieroitus.**
- Ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain 612/2021 §7 hyvinvointialueelle säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista..
- Ehkäisevän päihdetyön **ydintehtäviin kuuluu sovittaa mahdollisimman tehokkaasti yhteistyössä yhteen kunnan ja hyvinvointialueen toimet**

Liite 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Pohjanmaan kunnissa (tilanne keväällä -23)

Toimielin / valtuutettu ryhmä (lakisääteinen)

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä Pohjois-Pohjanmaalla on nimetty **22 kunnassa (73 %)**. Vastaavaa toimielintä ei ole nimetty kahdeksassa kunnassa (27%). Kahdeksassa kunnassa (27%) vastaavana toimielimenä toimii kunnanhallitus, 12 kunnassa (40%) jokin lautakunta, kahdessa kunnassa (7%) valiokunta ja yhdessä kunnassa (3%) kaupunginvaltuusto. Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on pysynyt samana, sillä myös tuolloin vastaava toimielin oli nimetty 22 kunnassa (73%) ja toimielin puuttui kahdeksasta kunnasta (27%). **Lumijoelta puuttui** vastaava toimielin sekä vuonna 2020 että vuonna 2023. Muut seitsemän kuntaa ilman vastaavaa toimielintä olivat eri kuntia vuoden 2020 ja 2023 kyselyissä. Tilanne oli parantunut Limingan, Merijärven, Muhoksen, Oulaisten, Oulun, Pyhäjoen ja Siikajoen kunnissa, joissa toimielin oli nimetty vuoden 2023 kyselyn mukaan. **Tilanne oli huonontunut Hailuodon, Kalajoen, Kempeleen, Kuusamon, Kärsämäen, Raahen ja Taivalkosken kunnissa**, joissa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielintä ei enää ollut keväällä 2023.

Nimetty yhdyshenkilö

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on Pohjois-Pohjanmaalla 23 kunnassa (77%)(n=30). Alavieskassa, Haapajärvellä, Haapavedellä, Hailuodossa, lissä, Kempeleessä, Limingassa, Merijärvellä, Muhoksella, Nivalassa, Oulussa, Pyhäjärvellä, Pyhännällä, Sievissä, Siikalatvalla, Utajärvellä, Vaalassa ja Ylivieskassa (18 kuntaa, 60%) ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty virallisesti, mutta Kuusamossa, Kärsämäellä, Pudasjärvellä, Raahessa ja Reisjärvellä virallinen nimitys puuttuu (5 kuntaa, 17%). Seitsemän kuntaa (**Kalajoki, Lumijoki, Oulainen, Pyhäjoki, Siikajoki, Taivalkoski ja Tyrnävä**) ilmoittivat, että ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä ei ole nimetty (20%). Kalajoella, Lumijoella ja Oulaisissa nimeäminen on suunnitteilla. **Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin yhdyshenkilö oli nimetty 27 kunnassa (90%)**. Virallisesti yhdyshenkilö oli nimetty 23 kunnassa (77%) ja virallinen nimitys puuttui neljästä kunnasta (13%).

Monialainen toimeenpaneva työryhmä

Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa kaikki ikäryhmät on 21 kunnassa (70 %), mutta työryhmä puuttuu seitsemästä kunnasta (23%). Yhdessä kunnassa työryhmän toiminta ei kata kaikkia ikäryhmiä ja yksi kunta ei osannut sanoa, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevaa monialaista työryhmää. Kunnan Hyte-ryhmä toimii 12 kunnassa (40%) ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevana työryhmänä, näistä kahdessa kunnassa toimielimen valtuuttamana. Erillinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä on kahdeksassa kunnassa (27%), joista yksi on toimielimen valtuuttama. Sievissä neljä elämänvaihtotyöryhmää toimii ept:tä käytännössä toimeenpanevina työryhminä. **Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut**, sillä tuolloin ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimi 26 kunnassa (87%).

Ehkäisevä päihdetyö on osa suunnitelmia

Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma, joka sisältää kaikki ikäryhmät, on 27 kunnassa (90 %). Merijärvellä ja Pyhäjoella (2 kuntaa, 7%) ehkäisevän päihdetyön sisältävää toimintasuunnitelmaa ei ole ja Pudasjärvellä toimintasuunnitelma ei sisällä kaikkia ikäryhmiä. Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma sisältyy joko yhteen tai useampaan eri suunnitelmaan. Seitsemässä kunnassa (23%) on oma ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy, on 23 kunnassa (77%) sekä yhdessä kunnassa (3%) seudullinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma. Kaksi kuntaa (7%) ilmoitti, että kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää ehkäisevän päihdetyön. Yhdessä kunnassa on myös turvallisuussuunnitelma, yhdessä kunnassa Hyvän Kasvun Ohjelma ja yhdessä kunnassa seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. **Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut**, sillä tuolloin ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma oli 29 kunnassa (97%). Vuonna 2020 Muhoksen ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma ei sisältänyt kaikkia ikäryhmiä.

Liite 4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella (tilanne syksyllä -23)

- Hyvinvointialueella ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat valmistelussa. Perhe- ja sosiaalipalvelut ja OYS Psykiatria toimialueella on päävastuu ehkäisevästä päihdetyöstä. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattoriksi on nimetty Yhteistyö, osallisuus ja hyvinvointi –palvelualueen työntekijä. Työaika tehtävän hoitamiseen hänellä on käytettävissä vain 1-1.5 pv/vk. Tarve on kokopäiväiselle työntekijälle. Kaikki toimialueet toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä. Pohteen sisäinen yhteistyö on vielä rakentumatta.
- Hyvinvointialue tekee yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötä koordinoi Ehkäisevän mielenterveys-, päihde- ja väkivaltatyön yhteistyöryhmä (MiePäVäki-yhteistyöryhmät).
 - Yhteistyöryhmä toimii yhteisenä mielenterveys- ja päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn keskustelufoorumina, jonka toiminta tukee julkisen ja kolmannen sektorin vuorovaikutusta eri vaiheissa eri toimijoiden kesken.
 - Yhteistyöryhmä tukee hyvinvointialueella tehtävää mielenterveys- ja päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinoitua, hyödyntää eri toimijoiden alueellista tiedontuotantoa ja kokoaa ja välittää tietoa nykytilanteesta, osallistuu hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman valmisteluun sekä hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoon ja arviointiin em. teemojen osalta, hyödyntää kokemusasiantuntijuutta palvelujen ja toiminnan kehittämisessä, seuraa ja arvioi hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn palveluja ja toimintaa.
 - Yhteistyöryhmä raportoi yhdyspintalautakunnalle.
 - Yhteistyöryhmä kokoontuu 4x/v.
- Hyvinvointialueella toimii kaikille toimijoille avoin Ehkäisevän mielenterveys-, päihde- ja väkivaltatyön verkosto (MiePäVäki-verkosto)
 - Avoin verkosto on tarkoitettu mielenterveyden edistämisestä, ehkäisevästä päihdetyöstä ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen teemoista kiinnostuneille ja niiden parissa työskenteleville.
 - Verkosto toimii hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen välisenä viestintä- ja yhteiskehittämiskanavana.
 - Verkosto tukee hyvinvointialueella tehtävää mielenterveys- ja päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinoitua.
 - Verkosto osallistuu mielenterveyden, päihteiden ja lähisuhdeväkivallan näkökulmasta hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmisteluun ja hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoon ja arviointiin.
 - Verkosto kokoontuu n. 3 kk:n välein tai tarvittaessa.
- Pohteen sairaaloissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä koordinoi [OYS – Erva Terveiden edistämisen työryhmä, linkki lähteelle](#).

Liite 5. Kouluterveyskysely 2023, päihteet ja rahapelaaminen

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan Pohjois-Pohjanmaan 8.-9 lk:n oppilaista 72,4 %, 1. ja 2. lukion luokkalaisista 50,4% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 40,9% on raittiita. Tulos on hieman parempi koko maahan verrattuna. **Nuorilla on humalajuomista vähemmän kuin koko maan nuorilla keskimäärin.** Esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaista tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa oli 7,0%, kun vastaava luku koko maassa oli 8,8%. **Vanhempien liiallinen käyttö on aiheuttanut Pohjois-Pohjanmaan nuorille hieman vähemmän haittaa kuin koko maan nuorille keskimäärin.** Esimerkiksi vuonna 2023 peruskoulun 4.-5. luokan oppilaista 1,4% oli tätä mieltä, kun koko maassa vastaava luku oli 1,8%. (Sotkanet.)

Viime vuosina Pohjois-Pohjanmaan nuoret ovat käyttäneet tupakkatuotteita hieman enemmän kuin vastaavan ikäiset koko maassa keskimäärin. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyi käänne, sillä 8. ja 9. luokan oppilaista päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käytti 9,7%, kun koko maassa vastaava luku on 10,7%. **Tupakkatuotteiden käyttö on kuitenkin peruskoululaisten keskuudessa lisääntynyt**, sillä vastaava luku vuonna 2021 Pohjois-Pohjanmaalla oli 7,8% ja koko maassa 7,6%. Pohjois-Pohjanmaan nuorten **nuuskaaminen on lisääntynyt** peruskoulussa ja ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta vähentynyt hieman lukiolaisten keskuudessa. Pohjois-Pohjanmaalla nuoret **nuuskaavat enemmän kuin koko maassa keskimäärin.** Päivittäin nuuskaavia 8. ja 9. luokkalaisia vuonna 2023 oli 5,4%, 1. ja 2. luokan lukiolaisia 3,0% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita 15,3%. (Sotkanet.)

Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleiden nuorten määrä

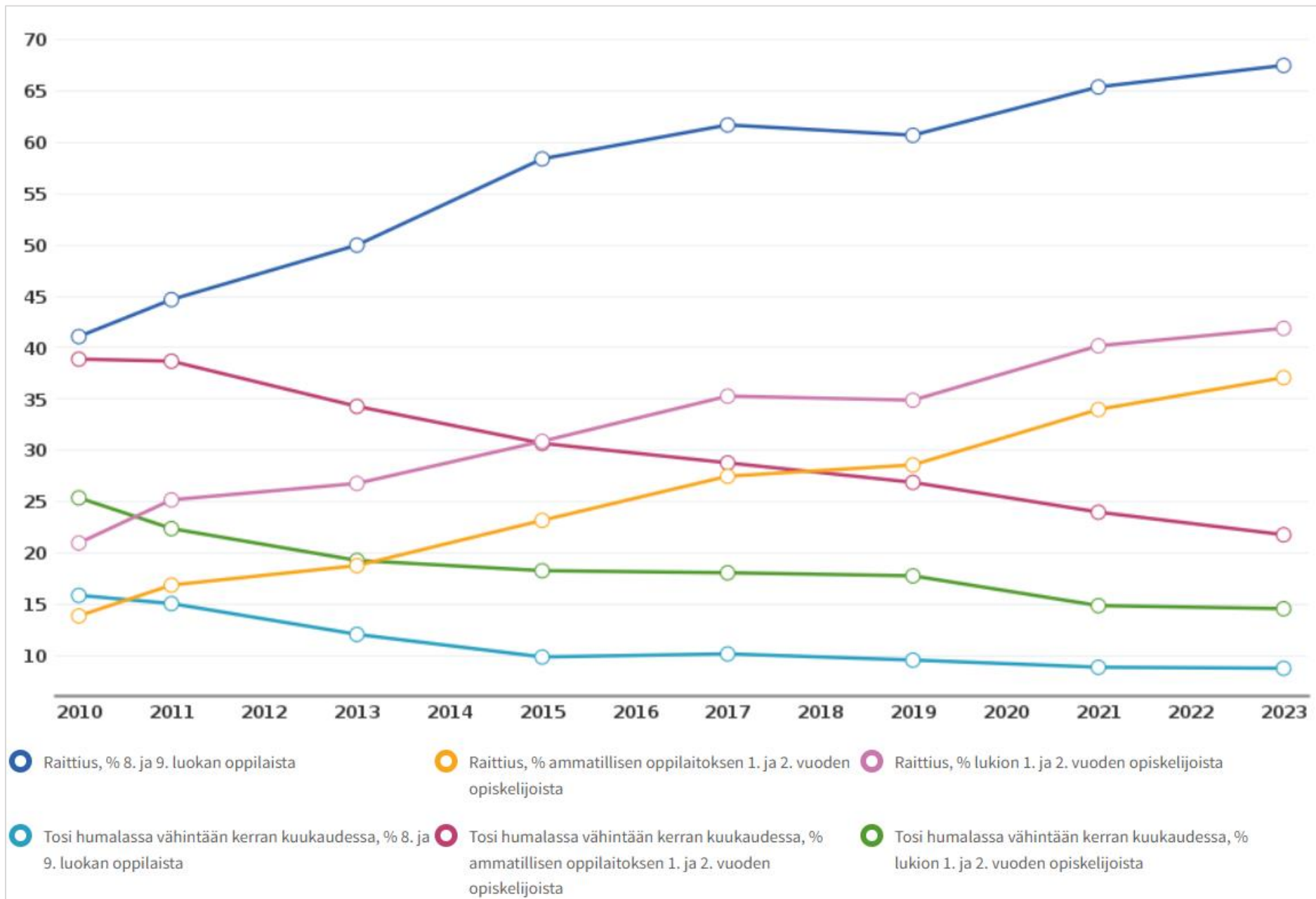
Pohjois-Pohjanmaalla on **hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin.** Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleita 8. ja 9. luokkalaisia vuonna 2023 oli 3,7%, 1. ja 2. luokan lukiolaisia 4,4% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita 7,5%. **Laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden nuorten määrä on hieman vähentynyt** koko maassa, kuten myös Pohjois-Pohjanmaalla lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien kohdalla. 8. ja 9. luokkalaisten osalta huumeita ainakin kerran käyttäneitä vuonna 2023 oli 5,8%, kun vastaava luku vuonna 2021 oli 5,6%. Eniten huumeikokeiluja vuonna 2023 oli **ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla (12,8%:lla)** kun vastaava luku koko maassa oli 16,6%. Kouluterveyskyselyyn 2023 mukaan huumeiden **hankkiminen** omalla paikkakunnalla Pohjois-Pohjanmaalla on **entistä helpompaa**, kuten koko maassakin. Vastaajista **46,0% - 58,4%** kokee huumeiden hankkimisen helpoksi Pohjois-Pohjanmaalla. Vastaavat luvut koko maassa ovat 52,6 – 63,0%. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla **nuoret pelaavat rahapelejä hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin.** Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan rahapelejä 8. ja 9. luokan oppilaista pelasi viikoittain 4,5% (koko maassa 5,2%), lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 2,1% (koko maassa 2,8%) ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 4,3% (koko maassa 6,7%). (Sotkanet.)

Liite 5.1

Raittius ja Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, kehitys 2010 – 2023 Pohjois-Pohjanmaalla

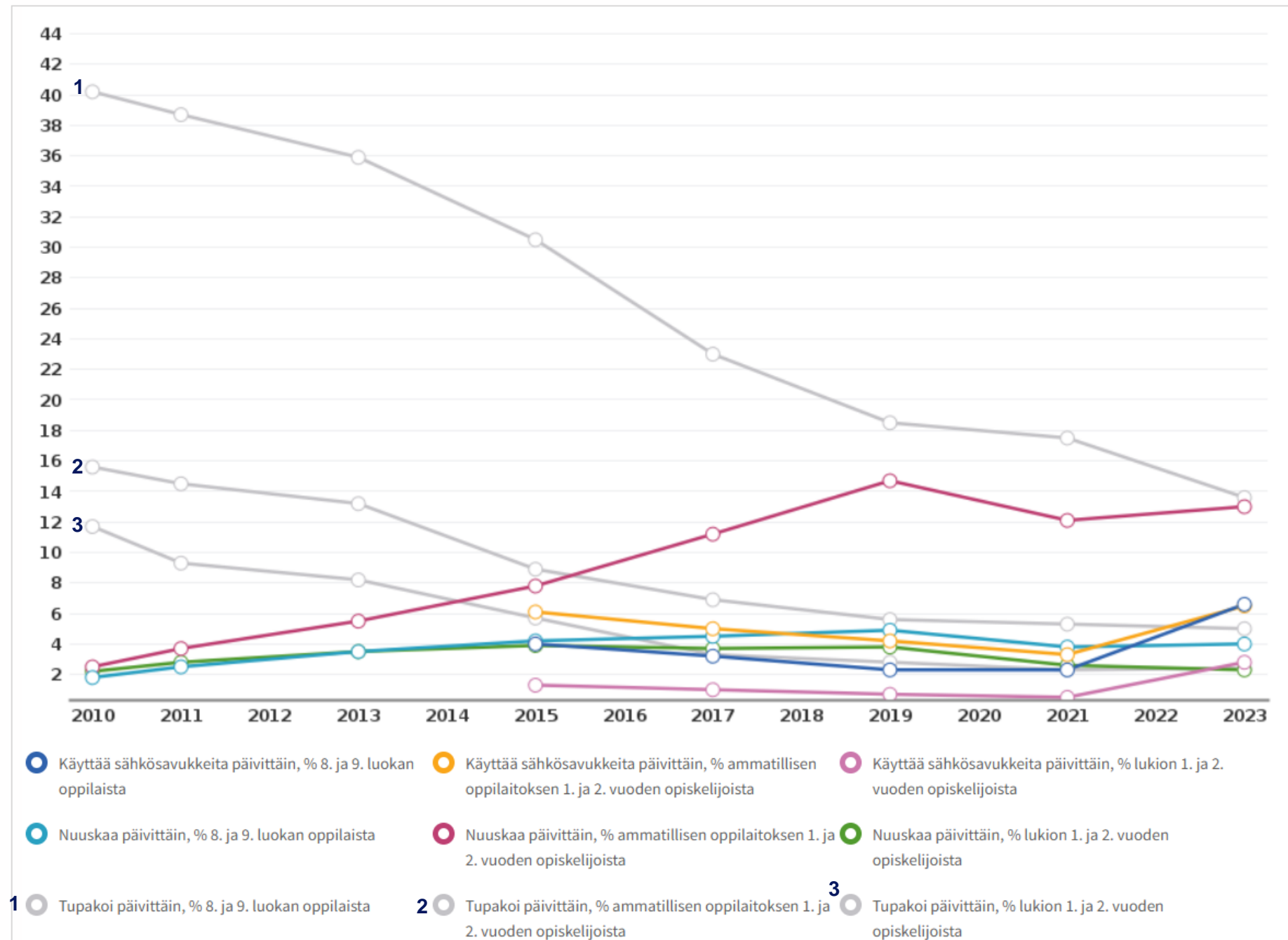
Lähde: Sotkanet / Kouluterveyskysely

Liite 5.2

Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, nuuskaa ja tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja lukon 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, kehitys 2010 – 2023 Pohjois-Pohjanmaalla

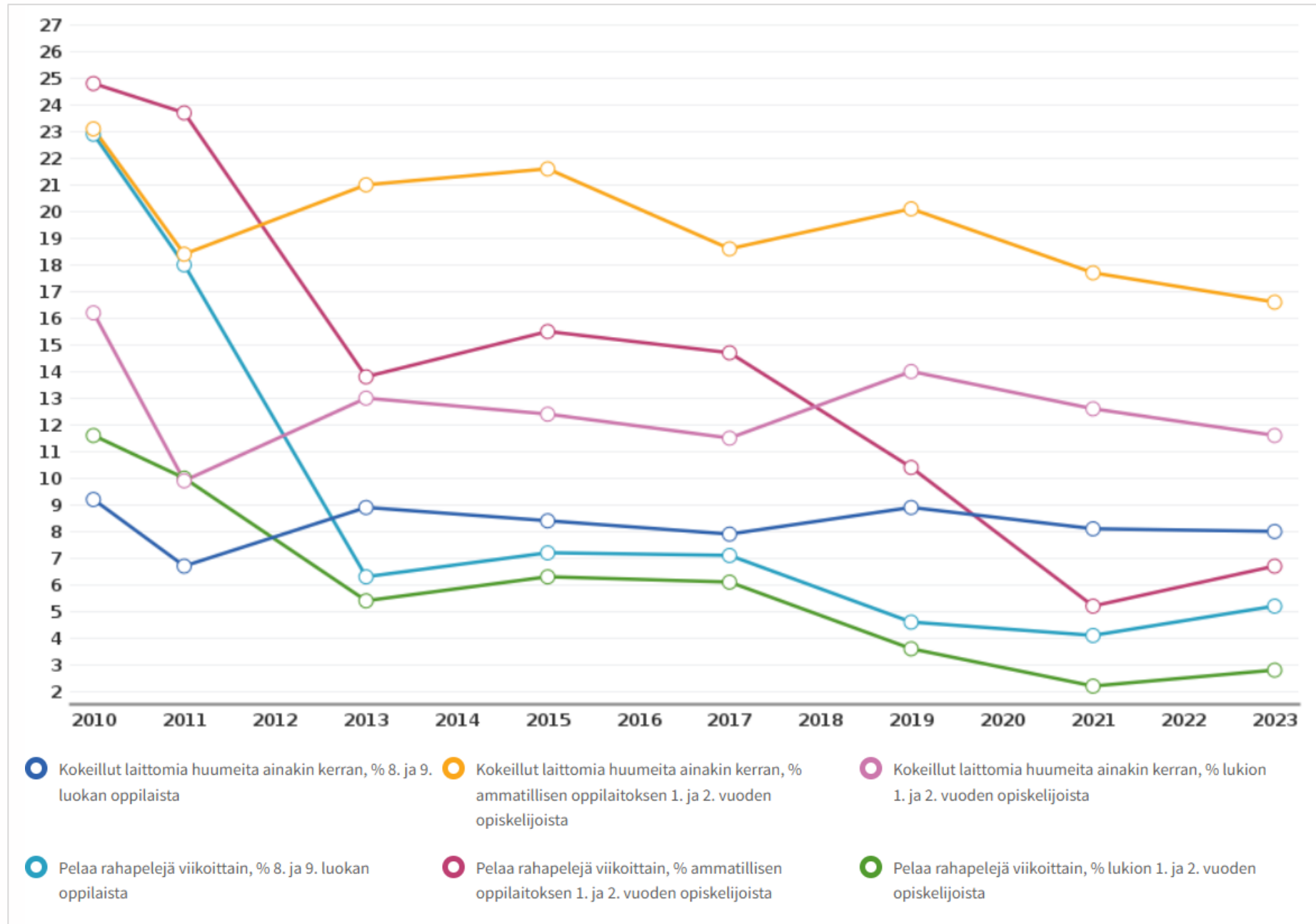
Lähde: Sotkanet / Kouluterveyskysely

Liite 5.3

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran ja pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja lukon 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, kehitys 2010 – 2023 Pohjois-Pohjanmaalla

Lähde: Sotkanet / Kouluterveyskysely

Liite 6. Päihdeindikaattorit, aikuisväestö (Sotkanet)

Vuoden 2022 tulosten mukaan perusterveydenhuollossa AUDIT-C-testin tehneillä **18-64-vuotiailla** pohjois-pohjanmaalaisilla **17,1%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus**. Vastaava luku koko maassa oli 22,6%. Yli 64-vuotiailla AUDIT-testin tehneillä pohjois-pohjanmaalaisilla 5,9%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Vastaava luku koko maassa oli 10,4%. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla aikuiset **tupakoivat hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin**. Vuonna 2022 pohjois-pohjanmaalaisista **20-64-vuotiaista** tupakoi päivittäin **10,0%**, kun vastaava osuus koko maassa oli 11,3%. Vastaavasti 65-vuotta täyttäneistä tupakoi 4,6% (koko maassa 6,2%).

Päihdepalveluiden osalta pääpaino Pohjois-Pohjanmaalla on **avopalveluissa**, mutta **osuus on hieman vähentynyt** vuodesta 2019 kuten kesimäärin koko maassakin. Vuonna 2022 asukkaita hoidettiin **avopalveluissa** PohjoisPohjanmaalla **4,2 /1000 asukasta** kun koko maassa vastaava luku oli 5,4. (Sotkanet)

Päihdehuollon laitoksissa pohjois-pohjanmaalaisien **hoito on myös hieman vähentynyt vuodesta 2019** ja on pienempi kuin koko maassa keskimäärin. **Vuonna 2022** päihdehuollon laitoksissa hoidettujen määrä Pohjois-Pohjanmaalla oli **0,3 asiakasta / 1000 asukasta** kun koko maassa vastaava luku oli 1,7. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla aikuisten **alkoholikuolleisuus / 100 000 asukasta on hieman vähentynyt**. Vuonna 2020 alkoholikuolleisuus **20 – 64 -vuotiailla** oli PohjoisPohjanmaalla **28,4 kuolemaa / 100 000** vastaavan ikäistä ja koko maassa 29,8 / 100 000 vastaavan ikäistä. **65-vuotta täyttäneillä** alkoholikuolleisuus PohjoisPohjanmaalla oli **44,5 kuolemaa / 100 000** vastaavan ikäistä ja koko maassa 56,4 / 100 000 vastaavan ikäistä. (Sotkanet.)

[Lähde: Aluehallintovirasto, Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023, linkki lähteelle](#)

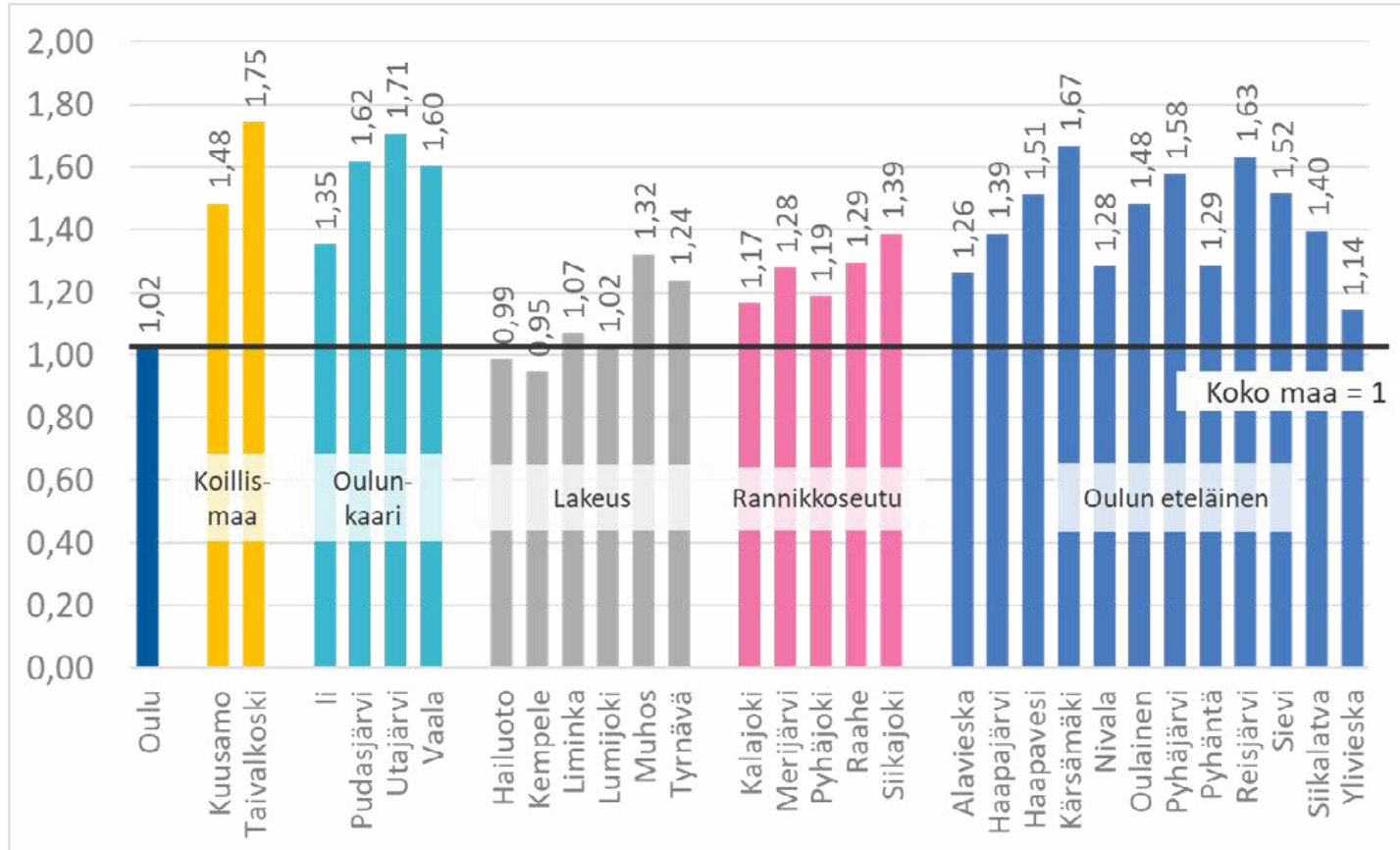
Liite 6.1

Alkoholin käyttöön liittyvä riski tai mahdollinen alkoholiriippuvuus 18-64v ja yli 64v % AUDIT-testin tehneistä, Alkoholikuolleisuus 18-64v ja 65v täyttäneet / 100 000 vastaavan ikäisestä, Päivittäin tupakoivien osuus (%) 20-64v ja 65v täyttäneet, Päivittäin nuuskaavien osuus (%) 20-64v, kehitys 2010 – 2024 Pohjois-Pohjanmaalla

Lähde: Sotkanet

Liite 7. THL:n sosiaalihuollon palvelutarvekerroin v. 2020

THL:n sosiaalihuollon palvelutarvekerroin on Pohjois-Pohjanmaalla korkea maan keskitasoon verrattuna.

Lasten ja perheiden palveluissa palvelutarpeet ja kustannukset ovat kasvaneet korona-aikana. Sekä avopalveluiden että raskaimpien palveluiden käyttö ja kustannukset ovat kasvaneet.

Perheiden palvelutarpeet ovat lisääntyneet erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluihin liittyen. Aikuisten lisääntyneet mielenterveys- ja päihdeongelmat heijastuvat lasten ja nuorten palvelutarpeisiin.

Samanaikaisesti mielenterveyspalvelujen resurssin saatavuudessa on haasteita. Päihdetyöhön tulee haasteita riippuvuuksien monimuotoistumisesta.

Lähde: Pohde, Sosiaali- ja terveystalouden järjestämissuunnitelma 2023-2025, linkki lähteelle

Liite 8. Vinkkejä ja ideoita päihdehaittojen vähentämiseen

(taho, joka on antanut vinkin/idean)

Mitä asukkaat voivat tehdä?

- Oman alkoholinkäytön tarkkailu ja arviointi (vanhusneuvosto)
- Läheiset ottavat rohkeasti ja varhain haittavaikutukset puheeksi (vanhusneuvosto, ideapaja)
- Lääkkeitä otetaan vain oikeaan tarpeeseen (vanhusneuvosto)
- Hankkia tarvittavaa lisäapua omatoimisesti (ideapaja)
- Perheiden yhteinen tekeminen (järjestöt)
- Työelämästä palautuminen ilman alkoholia (järjestöt)

Mitä muut voivat tehdä?

- Päihteiden käytön aktiivinen puheeksi ottaminen esim. kotipalvelussa, kotisairaanhoidossa ja lääkärikäynneillä ja työntekijöille tukea ja materiaalia puheeksiottoon sekä uusien työntekijöiden perehdytys (järjestöt)
- Harrastus- ja viriketoiminnan sekä yhteisöllisyyden lisääminen antavat sisältöä elämään ja voivat ohjata päihteettömyyteen (vammasneuvosto, järjestöt)
- Kerhot, varhainen puuttuminen ja tukitoimet (vammasneuvosto)
- Varhaista matalan kynnyksen apua perheille ennaltaehkäisevästi (vammasneuvosto)
- Ehkäisevä päihdetyö esim. neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa (vammasneuvosto)
- Ehkäisevän päihdetyön -viikolla myös vammaisten huomiointi (vammasneuvosto)
- Ala- ja yläkoululaisten päihdeinfojen tulee koskettaa myös vammaisia lapsia (vammasneuvosto)
- Matalankynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluiden lisääminen (vammasneuvosto)
- Läheisille tukea ja työvälineitä esim. kehitysvammaisten päihdeongelmat ovat hankalia hoitaa (vammasneuvosto)
- Oman toimijuuden tukeminen päihteettömyydessä ja päihteistä kuntoutumisessa (vammasneuvosto)
- Päihdehoidon vahvistaminen ja hoitoon pääsyn helpottaminen sekä kuntoutuksen mahdollistaminen (ongelmallisesti päihteitä käyttävät vanhemmat) (järjestöt)
- Vanhemmuuden vahvistaminen (ryhmät) (järjestöt)
- Psykoedukaatiota perheille ja lapsille, tietoa esim. sähkötupakan vaaroista ikätasoisesti. Ajantasaisista tietoa uusista "päihteistä". (järjestöt)
- Lapset puheeksi -menetelmä aktiiviseen käyttöön aikuisten palveluissa. (järjestöt)
- Ajantasainen päihdeasioiden puheeksiotto ja 'valistus' sekä päihdeasioista oikealla nimellä puhuminen (järjestöt)

- Tunnetaitojen vahvistaminen (järjestöt)
- Kokemusasiantuntijoiden käyttö kouluilla (järjestöt)
- Nuorten vanhemmille tarkoitettut päihdeinfot (järjestöt)
- Yhteistyötä järjestöjen, koulujen, vanhempaintoimikuntien ja nuorisopalveluiden kanssa esim. yhteisiä tapahtumia kouluilla ja nuokkareilla erilaisia tempauksia. (järjestöt)
- Nuorten äänen kuuleminen, suunnitteluun mukaan ottaminen (järjestöt)
- Järjestöjen (päihde) toiminnan mahdollistaminen (järjestöt)
- Erilaiset ryhmät (yksinäisyys) (järjestöt)
- [Pilke-toiminnan](#) käynnistäminen (järjestöt)
- Terveystoimijoiden päihdeosaamisen vahvistaminen ja terveydenhoitaja tavoitettavissa joka päivä (järjestöt)
- Eläkkeelle siirtymisen aika on myös riski päihdeiden käytön lisääntymiselle. (järjestöt)
- Monialaisesti ja eri organisaatioiden kesken (Pohde+kunnat+järjestöt) järjestetty ehkäisevän päihdetyön viikko. Mukana myös kulttuurin keinot. Esimerkkinä Pyhäjärven malli. (MiePäVäki-verkosto)
- Mielenhyvinvoinnin vahvistamisen keinojen laaja hyödyntäminen (MiePäVäki-verkosto)
- [Taidetoiminta ja terapiat vankiloissa, päihdekuntoutuksessa](#) (MiePäVäki-verkosto)
- Päihteitä käyttävien ihmisten osallisuuden vahvistaminen, jotta päihdehaittoihin voidaan aktiivisesti tarjota apua. Kohtaamispaikka, jossa kokonaisvaltainen, matalan kynnyksen apu ja tuki on tarjolla (MiePäVäki-verkosto)
- [Naapurustotyö](#) (MiePäVäki-verkosto)
- Oulun Valkeaan on palkattu nuorisolle [noja-toimijoita](#), hyvä palaute (yhdyspintalautakunta)

Liite 9. Esimerkkejä toimivaksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä

- Koulut ja oppilaitokset
- Nuorisotyö
- Vapaa-ajan ympäristöt
- Kunnan tilat & tapahtumat
- Työpaikat
- Muut arjen ympäristöt: ravintolat, vähittäismyyntipaikat, “kadut”
- Sote-palvelut

Kuvassa on esimerkkejä kansainvälisesti toimivaksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä.

[THL, Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille, linkki lähteelle](#)

Raskaus & varhaislapsuus

- Päihteitä käyttäville raskaana oleville suunnatut interventiot
- Äitiys- ja lastenneuvolatyö, ml. kotikäynnit, puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki sekä vanhemmuuden tuki

Lapsuus

- Vanhemmuuden tuen menetelmät
- Elämänhallintataitojen vahvistaminen
- Kouluhyvinvoinnin tukeminen (esim. opiskeluhuollon yhteisöllinen toiminta kouluviihtyvyyden, kouluun kiinnittymisen ja yhteisöllisyyden edistämiseksi)

Nuoruus

- Vanhemmuuden tuen menetelmät
- Elämänhallintataitoja vahvistava päihdekasvatus (ml. päihteisiin ja rahapelaamiseen liittyvien uskomusten ja asenteiden käsittely)
- Kouluhyvinvoinnin tukeminen (esim. opiskeluhuollon yhteisöllinen toiminta kouluviihtyvyyden, kouluun kiinnittymisen ja yhteisöllisyyden edistämiseksi)
- Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki (esim. koulutetun aikuisen/mentorin tuki)

Aikuisuus

- Työpaikkojen päihdeohjelmat
- Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki
- Huumeita käyttävien ihmisten terveysneuvontapisteet käyttövälineiden vaihtoiseen

Ikääntyminen

- Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki

Kaikille

- saatavuuden sääntely (ml. ikärajavaltvonta selvästi päihtyneille anniskelun kielto, myyntiajat)
- hintapolitiikka (ml. verotus)
- alkoholi- ja rahapeli-monopoli
- markkinoinnin valvonta
- tupakointikiellot
- yhteisölähtöiset menetelmät (esim. Pakka-toimintamalli)
- mediakampanjat

Pohde

Pohjois-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Palaute- ja lausuntokierros 7.2.-12.3.2024:
myönteinen palaute ja muutos- ja kehittämistoiveet
ja niiden huomioiminen suunnitelmassa

Myönteinen palaute

Suunnitelma on ehjä kokonaisuus ja se on selkeä.

Suunnitelma on hyvä ja realistinen.

Suunnitelmassa tuodaan esille selkeästi tavoitteet, toimenpiteet ja seuraamisen mittarit.

Hyvä kokonaisuus. Nykytilanne on kuvattu selkeästi. Hyvä, että myös positiiviset asiat on nostettu esille, ei vain ongelmat.

Nykytilan kuvaus on realistinen ja suunnitelma on asiallinen.

Asiaa on paljon. Alueemme huolenaiheet ja riskitekijät on kuvattu hyvin (kouluterveys-kyselyn yhteenveto ja päihdeindikaattorit).

Suunnitelma on laaja ja selkeä kokonaisuus, taustatietoa on hyvin koottuna ja myös tavoitteet on hyvin esitetty.

Suunnitelmassa on hyvä koonti ehkäisevää päihdetyötä ohjaavista laista. Samoin taulukko sivulla 7 on selkeä.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavassa lainsäädäntödiassa on hyvin ja selkeästi kuvattu kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät.

Suunnitelmassa on onnistuttu rajaamaan painopisteet tehokkaasti tietoon pohjaten.

Sisältö on kattava ja indikaattoritieto lopussa on tärkeä olla mukana.

Arviointimenetelmät ovat konkreettisia, joten suunnitelman toteutumista on helppo arvioida.

On hyvä, että suunnitelma kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn.

On erittäin hyvä, että Pohteella vakiinnutetaan päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksiotto ja mini-interventio -toimintamalli.

Tärkeä suunnitelma, pitäisi ottaa omana kokonaisuutena käsiteltäväksi

Toimivien rakenteiden luominen edellyttää työaikaressursseja, jonka lisääminen on onneksi kirjattu suunnitelmaan.

Suunnitelmaan on kirjattu tärkeitä toimenpiteitä mm. ehkäisevän päihdetyön rakenteisiin ja ammattilaisten osaamiseen sekä päihteiden käytön ja rahapelaamisen riskiehkäisyyn liittyen.

Sisältö on monipuolinen ja siinä painotetaan vaikuttavia menetelmiä. Se huomioi hyvin sekä tiedonkeruun että viestinnän ulottumisen aina päättäjä- ja työntekijätasolta asukastasolle asti.

Suunnitelmassa tarkastellaan myös alueen kehitystä ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta eri alueilla kunta kohtaisesti. Tämä mahdollistaa alueellisen vertailun ja tarjoaa laajemman näkökulman oman toiminnan kehittämisen tueksi.

Ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen on koko hyvinvointialueen yhteinen tehtävä. Työ vaatii riittävien resurssien kohdentamista ja vastuuhenkilöiden sekä yhteistyötä koordinoivien tahojen nimeämistä. Koska ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus on laaja ja toimintaympäristö monimuotoinen, sen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää laaja-alaista osallistumista kaikilta hyvinvointialueen ammattilaisilta.

Muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa 1/5

Muutos- ja kehittämistoiveet	Miten toiveet on huomioitu suunnitelmassa
Kytkös hyvinvointisuunnitelman painopisteisiin	Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma keskittyy mielen ja kehon hyvinvoinnin parantamiseen. Tähän painopisteeseen kuuluu yhdeksän tavoitetta, joista yksi on päihteet haittaavat vähemmän elämää. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on laadittu ehkäisevän päihdetyön suunnitelma, jonka toimenpiteillä pyritään vastaamaan asetettuun tavoitteeseen.
Jää epäselväksi, onko suunnitelma kunnille vai asiakkaille?	Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnalle. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakisääteinen tehtävä toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä sekä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Asiakkailta / asukkailla on myös merkittävä rooli tässä työssä.
Arvioinnin prosessi puuttuu	Ehkäisevän päihdetyön tavoitteille on laadittu arviointimittarit. Osa arviointimittareista on sisällytetty pääsuunnitelmaan, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma. Tehtyä työtä arvioidaan vuoden 2025 lopussa.
Suunnitelmassa olisi hyvä erikseen mainita henkilöt, joilla on pitkäaikainen sairaus tai vamma. Vammaisten ja erityisesti kehitysvammaisten päihteiden käyttö on tunnistettu ongelmaksi. On tärkeää varmistaa, että päihdeasiantuntijat ja palvelut ovat saavutettavissa vammaisille ja että tietoa päihde- ja pelikysymyksistä tarjotaan eri kommunikaatiomenetelmillä ja helpolla kielellä. Vammaisilla ihmisillä on yhdenvertainen oikeus saada tietoa päihde- ja pelikysymyksistä sekä päästä tarvittaessa esteettömien ja saavutettavien palvelujen piiriin.	Suunnitelmassa eri kohderyhmiä ei ole erikseen mainittu, eikä ole laadittu erillisiä suunnitelmia. Ehkäisevässä päihdetyössä huomioidaan eri asukas- ja asiakasryhmät. Ehkäisevän päihdetyössä pyrimme siihen, että palvelut ovat esteettömiä ja saavutettavia. Tarve erillisille suunnitelmille on arvioitava, kun valmistellaan seuraavaa hyvinvointisuunnitelmaa ja sen liitteitä.
Ikääntyneiden ihmisten päihdeongelmat ja niiden ehkäisy tulisi huomioida suunnitelmassa erillisenä asiana.	Suunnitelmaan on kirjattu, että edistämme Pohteen Pilke-toiminnan laajentumista koko Pohteen alueelle (ryhmämuotoista toimintaa iäkkäille päihdekuntoutujille).
Kohta "Miten teemme?" on melko laveasti kirjattu. Olisiko jo suunnitelmavaiheessa voitu kerätä esimerkiksi erilliselle liitteelle konkreettisia keinoja, kuinka tavoitteisiin tullaan pääsemään?	Pohteen toimialueiden ehkäisevän päihdetyön toimenpidekirjaukset ovat valmistelussa ja ne liitetään osaksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelmaa.
Suunnitelman osa-alueiden vastuuttaminen henkilötasolla on tärkeää ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toteuttamiseksi, sen arvioimiseksi ja kehittämiseksi.	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat valmistelussa. Rakenneselvitystyön yhteydessä määritellään suunnitelman eri osa-alueiden vastuutahot / vastuuhenkilöt.

Muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa 2/5

Muutos- ja kehittämistoiveet	Miten toiveet on huomioitu suunnitelmassa
Vapettaminen ja huumeet joka kohtaan, missä puhutaan tupakasta ja päihteistä (esim. cannabis) sekä peliriippuvuus voimakkaammin näkyville suunnitelmaan.	Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan ja nikotiinituotteiden (sähkötupakka, nikotiinipussit, vape), huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyyn (lisätty Johdanto-dialle, dia 3).
Dia 6. Nuorten huolenaiheiksi pitäisi nostaa vielä erityisesti sähkötupakointi.	Nuoria koskeviin huolenaiheisiin on lisätty ”Nuorten sähkötupakointi on lisääntynyt” (THL Kouluterveyskysely 2023).
Nuorten yleinen pahoinvointi on hyvä nosto, mutta lisäksi vielä erityisesti tyttöjen ahdistuneisuuden/yksinäisyyden - mikä nostaa riskiä päihdekäyttöön.	Päihteisiin liittyviin riskitekijöihin on lisätty ”Työtö kokevat ahdistuneisuutta huomattavasti yleisemmin kuin pojat”, dia 6 (THL Kouluterveyskysely 2023).
Peliriippuvuus voimakkaammin esille suunnitelmaan. Ongelmallinen rahapelaaminen näyttää uusimpien tietojen perusteella lisääntyneen ja olisi hyvä, jos rahapelaamista ja muita riippuvuuksia tarkasteltaisiin systemaattisesti myös päihteiden käytöstä kertovien lukujen rinnalla (dialla 6 ”Mitä tiedämme Pohjois-Pohjanmaan asukkaiden päihteidenkäytöstä ja riippuvuuksista?”).	Dialle 6 on lisätty tilastotietoa rahapelaamisesta. Dialle 7 on lisätty ”Kehitämme päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartan yhdessä asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa”.
Dialla 6 mainitaan myönteisenä kehityksenä, että nuoret käyttävät aiempaa vähemmän päihteitä. Se voi olla totta tiettyjen päihteiden osalta, mutta esimerkiksi nikotiinituotteiden tai rahapelaamisen osalta myönteistä kehitystä ei näy.	Dian 6 teksti koskien myönteistä kehitystä on tarkennettu ”Raittiiden nuorten määrä lisääntyy, ja nuoret käyttävät aiempaa vähemmän alkoholia ja tupakoivat entistä vähemmän” (Kouluterveyskysely 2023).
Verkon kautta myös alaikäisten saatavilla olevat laittomat päihteet saattavat uhata myönteistä kehitystä päihteiden käytössä, mikä olisi ehkäisevän päihdetyön suunnittelussa hyvä ottaa huomioon.	Dialle 6 päihteisiin liittyviin riskitekijöihin on lisätty ”Sosiaalinen media on tehnyt päihteiden välittämisen alaikäisille helpoksi, mikä voi uhata myönteistä kehitystä lasten ja nuorten päihteiden käytössä” (Alkoholin ja nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille 2022).
Huomioitava koko perhe, läheiset ja työyhteisö.	Ehkäisevässä päihdetyössä huomioidaan perhe ja läheiset. Työyhteisöt huomioidaan välillisesti. Työpaikkoja kannustetaan laatimaan ehkäisevän päihdetyön suunnitelma / päihdeohjelma.
Millä tavalla seurakunnat on mukana päihdetyössä, nähdäänkö seurakuntia yhteistyökumppaneina ja työntekijöiden ammatillisuutta?	Pohde tekee yhteistyötä seurakuntien kanssa ehkäisevässä päihdetyössä. Seurakunnan työntekijät voivat liittyä MiePäVäki-verkoston . Verkoston kautta seurakunnat pääsevät mukaan kehittämään ehkäisevää päihdetyötä Pohjois-Pohjanmaalla. MiePäVäki-yhteistyöryhmässä on seurakunnasta edustus.
Tarvitseeko yksityiskohtaista selostusta kuntien tilanteesta – herättää tuki toimimaan, mutta myös kysymyksen kenelle suunnitelma on osoitettu .	Tavoitteena on vahvistaa ja luoda toimivat ehkäisevän päihdetyön rakenteet. Nykytilan kuvaus antaa arvokasta tietoa toiminnan kehittämisen tueksi. Selostus kuntien tilanteesta sai myös myönteistä palautetta.

Muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa 3/5

Muutos- ja kehittämistoiveet	Miten toiveet on huomioitu suunnitelmassa
<p>On tärkeää, että kuntien ja Pohteen välinen yhteistyö ja rajapinnat kuvataan selkeästi ja hoidetaan kiireesti kuntoon. Yhteistyön eri julkisen hallinnon tasojen välillä tulisi olla saumatonta ja aitoa. Päihdetyön siirtyminen pois kunnasta herättää huolta siitä, miten tieto siirtyy päättäjille ruohonjuuritasolta. Erilaisiin nivelvaiheisiin ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön on kiinnitettävä erityistä huomiota.</p>	<p>Ehkäisevän päihdetyön yksi keskeinen tavoite on, että vahvistamme ja luomme toimivat ehkäisevän päihdetyön rakenteet.</p>
<p>Kunnan lakisääteinen rooli on hankala erityisesti pienessä kunnassa. Työryhmä voidaan nimetä, mutta käytännön työ ehkäisevässä päihdetyössä on vaativaa ilman merkittävää yhteistyötä hva:n asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelmassa on paljon tavoitteita myös kuntien toteutettavaksi seuraavan kahden vuoden ajalle. Pienissä kunnissa työntekijäresurssi on rajallinen, joten tavoitteiden määrää on tarpeen vähentää</p>	<p>Hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä on tukea alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. Yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa voimme vastata resurssihaasteisiin. Kunnat tekevät ehkäisevää päihdetyötä kunnan resurssit ja voimavarat huomioiden. Kannustamme myös siihen, että kunnat tekevät yhteistyötä.</p>
<p>Pohteen tulisi varmistaa, että myös pienissä kunnissa olisi apua ja tukitoimia päihteistä ja riippuvuuksista kärsiville.</p>	<p>Hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä on huolehtia ehkäisevän päihdetyön tehtävistä ja tuottaa tarpeen mukaiset, yhdenvertaiset ja yhteensovitetut sote-palvelut asukkaille. Kunnalla on myös lakisääteinen vastuu alueensa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä.</p>
<p>Dialla 7 "ehkäisevän päihdetyön vaikuttavat menetelmät" osioon lisäksi esimerkkejä tarkemmin erilaisista vaikuttavista menetelmistä.</p>	<p>Suunnitelmaan on lisätty LIITE 9. Esimerkkejä toimivaksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä.</p>
<p>Suunnitelmassa mainitaan toimenpiteissä vaikuttavien menetelmien käyttö asiakastyössä. Olisi hyvä laajentaa toimenpidettä niin, että kaikessa ehkäisevässä päihdetyössä käytetään vaikuttavia menetelmiä.</p>	<p>Dian 7 lause on tarkennettu "Käytämme kaikessa ehkäisevässä päihdetyössä vaikuttavia menetelmiä" (Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille).</p>
<p>Valistukseen ja ennaltaehkäisevään kasvatukseen tulee panostaa. Valistusta tulisi saada lähelle nuoria. Päihteet hankitaan somen kautta ja tätä pitäisi ehkäistä myös mediakasvatuksella.</p>	<p>Perheillä, kouluilla ja oppilaitoksilla on merkittävä rooli lasten ja nuorten media- ja päihdekasvatuksessa. Kunnan ja hyvinvointialueen yhteisenä tehtävänä on huolehtia siitä, että päihdehaittojen vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle.</p>
<p>Puheeksiotto ja mini-interventio pitäisi olla vastuutettuna ihan kaikille ja riittävästi henkilökuntaa. Hyvinvointialueen ehkäisevään päihdetyöhön käytössä olevan resurssin määrä herättää huolta.</p>	<p>Suunnitelmaan on kirjattu, että päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksiotto ja mini-interventio – Pohteen malli vakiinnutetaan sote-palveluissa. Suunnitelmaan on myös kirjattu, että selvitämme mahdollisuuden lisätä resurssia ehkäisevän päihdetyön koordinaatioon Pohteella.</p>

Muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa 4/5

Muutos- ja kehittämistoiveet	Miten toiveet on huomioitu suunnitelmassa
<p>Lisätään päihteiden käyttö ja puheeksiotto sekä haitalliseen käyttöön puuttuminen osaksi kaikkien työntekijäryhmien työhohjeita.</p>	<p>Päihteiden käytön ja rahapelaamisen puheeksiotto ja mini-interventio –Pohteen mallin vakiinnuttaminen edellyttää työ-/menettelyohjeiden laatimisen / päivittämisen. Suunnitelmaan on myös kirjattu, että ehkäisevä päihdetyö kirjataan osaksi perehdytysohjelmia.</p>
<p>Palveluketjut täytyy rakentaa päihdetyöhön kokonaisvaltaisesti ehkäisevästä päihdetyöstä aina hoitoon ja kuntoutukseen ulottuen.</p>	<p>Suunnitelmaan on kirjattu, että kehitämme päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartan yhdessä asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa. Kartta ohjaa apua ja tukeva tarvitsevat hoidon ja kuntoutuksen piiriin.</p>
<p>Palvelujen tarjonnan polkua ei ole avattu kaikille toimijoille. Mm. tietosuojaa pidetään esteenä eri tahojen väliseen nopeaan palvelun saatavuuteen. Tärkeä huomioida myös yli 65 – vuotiaiden kohdalla päihdetyön ohjaus.</p>	<p>Hyvinvointialueen lakisäätötehtävä on viestiä ehkäisevän päihdetyön palveluista ja päihdepalveluista. Tietosuojaa määrittää oma lainsäädäntö. Päihdetyön ohjaus koskee myös yli 65-vuotiaita.</p>
<p>Tavoitteessa 5, joka koski päihteiden aiheuttamien haittojen vähenemistä, pitäisi kirjata palveluiden kehittäminen yhdessä asiakkaiden ja kokemusasiantuntijoiden kanssa.</p>	<p>Tavoitteeseen 5 on lisätty asiakkaat ja kokemusasiantuntijat: ”Kehitämme päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartan yhdessä asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa”.</p>
<p>Oulussa on koulutettuja riippuvuustyön kokemusasiantuntijoita, joita voisi hyödyntää tavoitteisiin pääsemiseksi esimerkiksi työntekijöiden perehdyttämisessä ja koulutuksissa. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen voisi näkyä jo suunnitelmassa.</p>	<p>Suunnitelmaan on kirjattu, että kehitämme päihde- ja rahapelihaittoja ehkäisevän avun ja tuen kartan yhdessä asiakkaiden, kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa. Lisäksi kokemusasiantuntijoita hyödynnämme ammattilaisten koulutuksissa ja perehdyttämisessä.</p>
<p>Esimerkki: Oulun Valkeaan palkattu nuorisolle noja-toimijoita, hyvä palaute.</p>	<p>Esimerkki on lisätty ehkäisevän päihdetyön ideapankkiin (LIITE 8.).</p>
<p>Kaivataan käytännön esimerkkejä, miten ideapankin ideat saataisiin vietyä käytäntöön. Kaivataan käytännön esimerkkejä kaikkein haastavimmassa asemassa olevien kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen.</p>	<p>Ehkäisevän päihdetyön ideapankista paikalliset ja alueelliset toimijat saavat vinkkejä omaan toimintaan. Tärkeää on kuvata, miten ideat saadaan vietyä käytäntöön, jotta niitä voidaan edelleen jakaa alueemme toimijoille.</p>
<p>LIITE 6. THL:n sosiaalihuollon palvelutarvekerroin on vuodelta 2020 – onko tämä jo vanhentunutta tietoa?</p>	<p>Suunnitelmassa lähteenä käytetään Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden järjestämissuunnitelma 2023-2025. Palvelutarvetta Pohteella seurataan säännöllisin väliajoin, jotta saadaan ajantasaista tietoa palvelutarpeesta.</p>

Muutos- ja kehittämistoiveet ja niiden huomioiminen suunnitelmassa 5/5

Muutos- ja kehittämistoiveet	Miten toiveet on huomioitu suunnitelmassa
<p>LIITE 8: luettelossa on paljon hyviä vinkkejä, mutta lakisääteisten vaikuttamistoimielinten (vammaisneuvosto) kohdalla on paljon sellaista, joka ei niille kuulu tehtävien tai resurssien puitteissa. Vai onko ko. liitteessä olevat vinkit tulleet vammaisneuvostolta?</p>	<p>Vinkit ovat tulleet vammaisneuvostolta. Liitteelle on kirjattu sulkuihin tieto siitä, miltä taholta vinkit ovat tulleet.</p>
<p>Liitteenä olevia indikaattoritietoja voisi tuoda helpommin saavutettavammaksi, mikäli esitysmuotona hyödynnettäisiin tekstin sijaan muun muassa kuvioita tai väritunnisteita. Tämän avulla alueen asukkaat löytäisivät keskeisimmät tiedon nopeasti ja vaivattomasti.</p>	<p>Suunnitelmaan on lisätty LIITE 5.1, 5.2, 5.3 ja 6.1. Liitteissä viivakuviolla havainnollistetaan lasten ja nuorten päihdeiden käytön ja rahapelaamisen kehitystä Pohjois-Pohjanmaalla 2010 – 2023. Seuraavassa ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa arvioidaan uudelleen indikaattoritietojen esitystapa.</p>
<p>Suomessa pitäisi olla yksi taho, joka tätä työtä tekee. Nythän Thl on myös aktiivinen toimia ja muitakin toimijoita on. Yhden luukun periaate toimintaan.</p>	<p>Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 ja Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 549/2022 määrittävät ehkäisevän päihdetyön tahot, tehtävät ja vastuut. THLn tehtävänä on kehittää ja ohjata ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. THL ja muut ehkäisevän päihdetyön asiantuntijatahot ovat merkittäviä toimijoita ehkäisevän päihdetyön toimintakentässä ja toimivat yhteistyökumppaneina hyvinvointialueille ja kunnille ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.</p>
<p>Jatkossa olisi hyvä olla konkreettisia keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi enemmän kuvattuna hyvinvointisuunnitelmassa ja prosessien kuvaus tärkeää myös jatkossa. Ehkäisevän päihdetyön osalta on tärkeää myös jatkossa pitää asiat mukana suunnitelmassa ja kehittää matalan kynnyksen palveluiden ja myös vaativien palveluiden tarjontaa ja varmistaa henkilöstön osaamista ja kuvata keinot siihen.</p>	<p>Hyvinvointisuunnitelman konkreettiset toimenpiteet täydentyvät lopulliseen suunnitelmaan. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan 2024-2025 on kirjattu ehkäisevän päihdetyön palvelujen kehittäminen ja ammattilaisten ehkäisevän päihdetyön osaamisen vahvistaminen ja ylläpitäminen. Mainitut toimenpiteet on tärkeä sisällyttää myös seuraavaan suunnitelmaan. Ehkäisevän työn tulee olla kiinteä osa kuntien ja hyvinvointialueiden pitkäjänteistä perustyötä ja näkyä kaikissa keskeisissä strategioissa ja suunnitelmissa (Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille).</p>

Kiitos yhteistyöstä

